

บทที่ ๑

บทนำ

ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

ผ้าทอมือนับว่าเป็นศิลปะผ้าทอไทยจะเน้นลวดลายและสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่นั้นเชื่อว่ามีความเชื่อมโยงกับคติความเชื่อของคนไทยที่สืบทอดกันมาแต่โบราณ เราอาจศึกษาเปรียบเทียบลวดลายสัญลักษณ์เหล่านี้กับสัญลักษณ์อย่างเดียวกันที่ปรากฏอยู่ในศิลปะประเภทต่างๆ เช่น ในจิตรกรรมฝาผนัง ประติมากรรม สถาปัตยกรรม และแม้แต่ในตำนานพื้นบ้านที่เล่าขานสืบทอดกันมาหรือในวรรณกรรมต่าง ๆ ลวดลายที่เชื่อมโยงกับความเชื่อพื้นบ้านไทยอย่างเห็นได้ชัด สามารถบอกเล่าเรื่องราวความเป็นมาได้จากลายของผ้ายดงามต่อไปนี้

- สัญลักษณ์งูหรือนาคร งูหรือนาคปรากฏอยู่ในลายผ้าพื้นเมืองของคนไทยกลุ่มต่างๆ เกือบทุกภูมิภาคของประเทศ โดยเฉพาะในล้านนาและในอีสาน นอกจากนี้ยังพบในศิลปะของกลุ่มคนที่พูดภาษาตระกูลไท ที่อาศัยอยู่นอกดินแดนของไทยในปัจจุบัน เช่น ในสิบสองปันนา ในลาว อีกด้วย

- สัญลักษณ์นกหรือห่านหรือหงส์ นกหรือหงส์เป็นสัญลักษณ์สำคัญที่ปรากฏอยู่ในศิลปะผ้าทอพื้นบ้านในภาคเหนือของไทยเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนี้ก็มีปรากฏมากในผ้าทอมือของลาวสิบสองปันนา และในหมู่พวกคนไทในเวียดนาม

จากลายทอผ้าที่สวยงามดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยนึกถึงผ้าทอน้ำมอญแจ้ซ้อน ของกลุ่มสตรีทอผ้าอำเภอสักระมาติ หมู่บ้านศรีดอนมูล ตำบลแจ้ซ้อน อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง มีการทอที่สวยงามสมควรแก่การอนุรักษ์ไว้ เนื่องจากมีการทอผ้าที่มีประวัติยาวนานเหมือนกับจังหวัดอื่นๆ กล่าวคือแม่น้ำมอญในตำบล แจ้ซ้อนมีต้นกำเนิดของน้ำตกแจ้ซ้อน ซึ่งเป็นแหล่งน้ำที่คอยชุบเลี้ยงชีวิตของชาวบ้านศรีดอนมูลและหมู่บ้านใกล้เคียง ชาวบ้านจึงมีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับแม่น้ำสายนี้มานาน ไม่ว่าจะเป็นการทำไร่ฝ้ายเพื่อใช้ทอเป็นเครื่องนุ่งห่ม ซึ่งต้องอาศัยแม่น้ำมอญเป็นแหล่งหล่อเลี้ยงพืชพรรณอันเป็นที่มาของผ้าทอน้ำมอญที่บ้านศรีดอนมูล และย้อมด้วยสีธรรมชาติจากพืชพรรณในท้องถิ่น โดยใช้เปลือกประดู่ ใบหูกวาง ผลมะเกลือและคำแสต มีเอกลักษณ์โดดเด่นด้วยสีสนิมบนวลตาจากธรรมชาติดูไม่ฉูดฉาด เช่น สีน้ำตาล เขียวอ่อน เขียวเข้ม เขียวเหลือง โอลด์โรส ชมพู เทา ม่วงอ่อน เป็นต้น ทอด้วยลวดลายเก่าแก่อย่าง ‘โก’ ลงบนผืนผ้า มีลักษณะเป็นลายเกลียวบนบนเนื้อผ้าทั้งสองด้าน ขนานยาวไปตามด้านกว้างตลอดผืนผ้า นิยมทอเป็นคู่ตั้งแต่ ๑-๒ คู่ และลายหนอนน้อย มีลักษณะเป็นเส้นขนทั้งสองด้านเหมือนกับตัวหนอนเรียงกันสามเส้น จากงานวิจัยโครงการวิจัยผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือ ในโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์พบสภาพปัญหาของกลุ่มผู้ผลิตผ้าทอมือกลุ่ม ผลิตภัณฑ์ผ้าฝ้าย จำนวน ๒ กลุ่ม ในนี้มี กลุ่มสตรีทอผ้าอำเภอสักระมาติแจ้ซ้อน จังหวัดลำปาง ด้วยปัญหาที่พบ ได้แก่ ด้านการผลิต ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านการตลาด ด้านการบริหารจัดการกลุ่ม และด้านการส่งเสริมจากภาครัฐ

จากข้อมูลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะทำโครงการการออกแบบกระเป๋เก็บความร้อน/เย็นด้วยผ้าฝ้ายทอมืออำเภอสักระมาติของกลุ่มน้ำมอญแจ้ซ้อน เพื่อศึกษากระบวนการทอในการนำมาออกแบบผลิตภัณฑ์เพื่อแก้ปัญหาด้านผลิตภัณฑ์ด้วยการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้เหมาะสม

กับยุคสมัย มีความแปลกใหม่ มีประโยชน์ใช้สอยได้จริง โดยเน้นหลักการออกแบบที่ผสมผสานระหว่างผ้าทอกับวัสดุที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมมาประกอบ และคำนึงถึงความประหยัดและคุณค่าสำหรับการลงทุน ในหลักการนี้ ใช้เครื่องมือการวิจัยประกอบด้วย ข้อมูลกลุ่มผู้ผลิตใช้แบบสัมภาษณ์ การสำรวจพฤติกรรมผู้บริโภคและความพึงพอใจผลิตภัณฑ์ในเขตกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยคาดหวังว่าการทอตามแบบศิลปะการทอของกลุ่มสตรีทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ กลุ่มน้ำมอญแจ้ซ้อน ให้เป็นที่เลื่อมล้นถึงความสวยงามของผ้าทอ ที่นำมาผสมผสานกับวัสดุที่นำมาประกอบเพื่อให้ผลิตภัณฑ์โดดเด่นขึ้น เช่นเดียวกับศิลปหัตถกรรมประเภทอื่นๆ คือ ต้องมีการส่งเสริมให้ใช้สอยเป็นประโยชน์ในชีวิตปัจจุบันของสังคมที่มีการผลิตขึ้นเองให้มากขึ้น เพราะหากผู้คนในสังคมไม่นิยมใช้ผ้าทอตามแบบศิลปะของไทย หรือขาดความรู้ในศิลปะการทอผ้าด้วยมือ ขาดความนิยมยกย่องในฝีมือช่างทอที่มีคุณภาพแล้ว ศิลปะการทอผ้าของกลุ่มน้ำมอญแจ้ซ้อน ซึ่งเป็นกระบวนการผลิตสิ่งทอที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทย ก็ยากที่จะสืบทอดต่อไปถึงลูกหลานของเราได้

วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

๑. เพื่อศึกษา และออกแบบกระเป๋ากีบความร้อน/เย็นด้วยผ้าทอน้ำมอญ ของกลุ่มสตรีทอผ้า น้ำมอญแจ้ซ้อน จังหวัดลำปาง
๒. เพื่อให้ผ้าทอน้ำมอญ ของกลุ่มสตรีทอผ้า น้ำมอญแจ้ซ้อน จังหวัดลำปางได้รับการเผยแพร่ เพื่อเป็นแนวทางส่งเสริมความรู้ให้กับสถาบันการศึกษาที่มีแหล่งชุมชนที่ผลิตสินค้าพื้นเมือง

ประโยชน์ที่จะได้รับ

๑. ได้ความรู้จากการออกแบบกระเป๋ากีบความร้อน/เย็นด้วยผ้าฝ้ายทอมือย้อมสี ธรรมชาติของกลุ่มน้ำมอญแจ้ซ้อน
๒. ได้รูปแบบกระเป๋ากีบความร้อน/เย็นด้วยผ้าฝ้ายทอมือย้อมสี ธรรมชาติของกลุ่มน้ำมอญแจ้ซ้อน
๓. เป็นการสร้างเศรษฐกิจให้กับชุมชนของกลุ่มสตรี ทอผ้า น้ำมอญแจ้ซ้อน จังหวัดลำปาง
๔. เป็นแนวทางในการต่อยอดงานวิจัยต่อไป

ขอบเขตของโครงการวิจัย

๑. ศึกษารูปแบบและออกแบบกระเป๋ากีบความร้อน / เย็นด้วยผ้าทอน้ำมอญของกลุ่มสตรีทอผ้า น้ำมอญแจ้ซ้อน จังหวัดลำปาง
๒. ผลิตกระเป๋ากีบความร้อน/เย็น แบ่งกลุ่มการใช้งานจำนวน ๕ แบบดังนี้
 - ๒.๑ คุณแม่ที่มีลูกน้อยกินนมตัวเองอยู่
 - ๒.๒ ลูกน้อยวัยเรียน
 - ๒.๓ สาววัยทำงาน
 - ๒.๔ ผู้ที่ต้องดูแลสุขภาพ
 - ๒.๕ นักท่องเที่ยวเดินทางไกล

๓. เพื่อนำผลิตภัณธ์จากงานวิจัย สํารวจความพึงพอใจจากผู้ประกอบอาชีพเกี่ยวกับการ
จำหน่ายกระเป๋าคู่ บริษัทผลิตกระเป๋าคู่ที่จำหน่ายภายในประเทศ ประชาชนที่สนใจทั่วไป

นิยามคำศัพท์

สีย้อมจากธรรมชาติ (natural dyestuffs) หมายถึงสีย้อมที่มาจากแหล่งธรรมชาติ
โดยเฉพาะพืชและสัตว์

ผ้าทอกลุ่มน้ำมอญแจ้ซ็อนหมายถึงผ้าทอที่กลุ่ม รักษาคุณค่าด้วยการย้อมผ้าด้วยสีธรรมชาติ
ช่วยรักษาเนื้อผ้าให้คงทนสวยงามตามแบบธรรมชาติ มีการออกแบบลวดลายในทางขวาง แตกต่างไป
จากการทอผ้าแบบดั้งเดิมที่นิยมออกลายตามทางยาว

การออกแบบกระเป๋าคู่เก็บความร้อน/เย็นหมายถึง กระเป๋าคู่ที่ออกแบบด้วยผ้าฝ้ายทอมือย้อมสี
ธรรมชาติของกลุ่มน้ำมอญแจ้ซ็อนที่สามารถเก็บความร้อนและเย็นได้

กรอบการวิจัย

๑. ศึกษาและออกแบบผลิตภัณธ์กระเป๋าคู่เก็บความร้อน/เย็น ด้วยผ้าทอน้ำมอญของกลุ่ม
สตรีทอผ้า น้ำมอญแจ้ซ็อน จังหวัด ลำปาง

๒. ออกแบบลวดลายและตกแต่ง ผลิตภัณธ์กระเป๋าคู่เก็บความร้อน/เย็นด้วยผ้าทอน้ำมอญ
ของกลุ่มสตรีทอผ้า น้ำมอญแจ้ซ็อน จังหวัดลำปาง